

การพัฒนารูปแบบการบัญชีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงิน ของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

DEVELOPING AN ACCOUNTING MODEL TO IMPROVE THE FINANCIAL MANAGEMENT EFFICIENCY OF TEMPLES IN BANGKOK YAI DISTRICT, BANGKOK

สุนิสา พิมมานัส

Sunisa pimmanat

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College

*Corresponding Author E-mail: e42186791@gmail.com

Received April 9, 2026; Revised June 11, 2026; Accepted June 11, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ และเพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเงินและบัญชีของวัดมีจุดแข็งจากการเป็นศูนย์กลางชุมชน และได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ยังมีจุดอ่อนด้านบุคลากร ระบบเอกสารลำสมัย และรายได้ไม่แน่นอน ขณะที่มีโอกาสพัฒนาด้วยเทคโนโลยีและการสนับสนุนจากภาครัฐและการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญอุปสรรคด้านความเชื่อมั่น พฤติกรรมการทำบุญที่เปลี่ยนไป จำนวนพระลดลง และภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมระบบบัญชีที่เหมาะสมสำหรับศาสนสถาน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า วัดมีการจัดทำบัญชีในรูปแบบดั้งเดิม โดยบันทึกด้วยมือในสมุดบัญชีเพียงเล่มเดียว อีกทั้งไม่มีการจัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ และการบันทึกบัญชียังไม่เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้จัดทำบัญชียังขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวงจรระบบบัญชี และไม่ได้รับการอบรมด้านการจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยแบบฟอร์มบัญชีรายรับ-รายจ่าย สมุดทะเบียนทรัพย์สิน และตารางสรุปประจำปีในรูปแบบ Microsoft Excel ที่ออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของวัด โดยเน้นความไม่ยุ่งยากและไม่ซับซ้อน พร้อมทั้งพัฒนาระบบบัญชีรายรับ-รายจ่าย ระบบควบคุมทรัพย์สิน และแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของวัดในกรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้วัดสามารถบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีความโปร่งใส และเกิดประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหารจัดการ, การเงินการบัญชีของวัด, ประสิทธิภาพ, กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aims to analyze the general state of financial accounting management in public temples in Bangkok Yai district and to propose improvements to

such management. This qualitative research used purposive sampling and found that the temples' financial and accounting management has strengths due to their central role in the community and cooperation from the monastic community and related agencies. However, it faces weaknesses in personnel, outdated documentation systems, and uncertain income. Opportunities for improvement are found through technology and support from the government and education. Nevertheless, the remained obstacles include trust, changing donation patterns, a declining number of monks, and economic conditions. Therefore, developing an innovative and appropriate accounting system for religious institutions is necessary. In-depth interviews revealed that temples maintain traditional accounting methods, manually recording entries in a single ledger. Furthermore, the temples lack asset registers, and accounting records are outdated. Additionally, accountants lack basic knowledge of the accounting cycle and continuous accounting training. Therefore, the developed system comprises income and expenditure accounting forms, an asset register, and an annual budget summary table in Microsoft Excel format. This system is designed for ease of use, simplicity, and alignment with the temples' operational needs, emphasizing ease of accessibility. The research also focuses on developing an income and expenditure accounting system, an asset control system, and guidelines for financial and accounting management in Bangkok temples. In accordance with Ministerial Regulation No. 2 (1968) issued under the Sangha Act of 1962, this measure will enable temples to manage their finances and accounting correctly, legally, transparently, and efficiently.

Keywords: Development, Management, Temple Finance and Accounting, Efficiency, Bangkok.

บทนำ

วัดมีความสำคัญต่อสังคมไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนา, สังคม, และวัฒนธรรม วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา, เป็นแหล่งเรียนรู้, และเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนในชุมชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคม, ศิลปวัฒนธรรม, เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของพุทธศาสนิกชนทุกคน พุทธศาสนิกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา อุปลัมภ์ และบำรุงรักษาวัด โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่วิถีชีวิตเร่งรีบมากขึ้น การบริจาคเงินจึงเป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากพุทธศาสนิกชนถือว่าการบริจาคทรัพย์เป็นการทำบุญและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง (ทวีศักดิ์ จันทรสุข, 2561) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบปกครองดูแลกิจการและทรัพย์สินของวัด (กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, 2511) ข้อ 6 กำหนดให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน และเมื่อสิ้นปีให้ทำบัญชีเงินรับ-จ่ายและคงเหลือ ข้อ 8 ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด แบบทะเบียน บัญชี และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการจัดการการเงินและบัญชี แม้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะกำหนดแบบพิมพ์สำหรับวัดใช้

แล้ว แต่ยังพบปัญหาการจัดทำบัญชีของวัด ได้แก่ วัดแต่ละแห่งจัดทำบัญชีเอง ไม่แบ่งแยกหน้าที่ผู้ดูแลทรัพย์สินกับผู้ทำบัญชีเนื่องจากจำกัดบุคลากร ผู้ทำบัญชีขาดความรู้ความสามารถด้านบัญชี และการบริหารทรัพย์สิน ขาดเอกสารสำคัญในการรับ-จ่ายเงินบริจาค เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรเป็นผู้รับผิดชอบการเงินหลัก แต่ส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านบัญชี ทำให้ไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลการเงินหรือแสดงการใช้จ่ายที่ถูกต้องได้ ส่งผลให้การควบคุมทรัพย์สินไม่มีประสิทธิภาพ อาจเกิดช่องทางทุจริตเนื่องจากขาดระบบควบคุมภายในที่ดี ประกอบกับวิถีชีวิตคนเปลี่ยนแปลง วัดจึงต้องปรับตัวตามการดำเนินชีวิตของชุมชนด้วย (จารุณี สิงกุล และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2563)

ปัจจุบันการดำเนินงานของวัดกำลังเผชิญกับวิกฤตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในด้านภาพลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารจัดการทางการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดโครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ วัดบางแห่งประสบปัญหาการบริหารการเงินที่ไม่มีประสิทธิภาพและขาดความโปร่งใส ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เหมาะสม การรายงานทางการเงินไม่ชัดเจน และการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเงินและการบัญชี ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาควรมุ่งเน้นการพัฒนาาระบบบัญชีใหม่ให้เป็นมาตรฐานและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบบัญชีดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมภายในด้านบัญชีการเงิน และการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดทำข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้อง ครบถ้วน และน่าเชื่อถือ ทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ระบบควบคุมภายในที่ดีควรประกอบด้วย (1) การกำกับดูแลและรักษาสินทรัพย์รวมถึงเอกสารหลักฐาน (2) การควบคุมความถูกต้องและความครบถ้วนของรายการบัญชี (3) การควบคุมทรัพย์สิน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบดูแลรักษาทรัพย์สินให้แยกจากผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชีและอนุมัติรายการ พร้อมทั้งกำหนดระเบียบการเคลื่อนย้ายและจำกัดการเข้าถึงอย่างชัดเจน (4) การกระหนาบยอดบัญชี โดยต้องวิเคราะห์ความแตกต่างและปรับปรุงรายการบัญชีตามความจำเป็น และ (5) การตรวจสอบความถูกต้องกับบุคคลที่สาม เช่น การเปรียบเทียบยอดบัญชีกับใบแจ้งยอดจากหน่วยงานภายนอก เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน (ณันท์ ทัดตินาพานิช, 2568)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด โดยองค์ประกอบสำคัญที่ควรมี ได้แก่ สมุดเงินสด บัญชีแยกประเภท บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัด และงบแสดงรายรับ-รายจ่ายพร้อมเงินคงเหลือประจำปี อย่างไรก็ตาม แม้งานศึกษาที่ผ่านมาได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารการเงินของวัดในภาพรวม แต่ยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบัญชีที่เหมาะสมกับบริบทของวัดในเขตเมืองเก่า เช่น เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีวัดราษฎร์จำนวนมากตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนดั้งเดิม มีการพึ่งพารายได้จากการทำบุญของประชาชนเป็นหลัก และเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากรผู้มีความรู้ทางบัญชี รวมถึงการปรับตัวต่อระบบการเงินดิจิทัลและความคาดหวังด้านความโปร่งใสจากสังคมยุคปัจจุบัน จึงทำให้เกิดช่องว่างทางองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบัญชีที่เหมาะสมกับบริบทของวัดในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในเขตบางกอกใหญ่ จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบัญชีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรคณะสงฆ์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบัญชีและการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการเงินและการบัญชีของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อนำเสนอการพัฒนากิจการการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบัญชีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

การพัฒนาตามทัศนะทางวิชาการคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผน เพื่อยกระดับองค์รวมของสังคม โดยมีรากฐานมาจาก ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ที่เน้นการขยายตัวของอุตสาหกรรมและรายได้ประชาชาติ (Rostow, 1960) ผสานเข้ากับ ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมในสังคม และความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง (World Commission on Environment and Development, 1987) ภายใต้แนวคิด การพัฒนาโดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) ที่ให้ความสำคัญกับการขยายขีดความสามารถและสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่แท้จริง (Sen, 1999)

ซึ่งจากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น โดยการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของสังคม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบัญชีทางการเงิน

การบริหารจัดการบัญชีทางการเงินคือกระบวนการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศทางการเงินที่มีคุณภาพตามกรอบแนวคิดรายงานทางการเงินเพื่อควมมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Decision Usefulness) โดยประยุกต์ใช้ ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) เพื่อควบคุมความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างผู้บริหารและเจ้าของ (Jensen & Meckling, 1976) ผสานกับการใช้หลักความคงค้าง (Accrual Basis) และการจับคู่รายได้กับค่าใช้จ่าย (Matching Principle) เพื่อสะท้อนฐานะการเงินที่แท้จริงตามมาตรฐานรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) รวมถึงการบริหารโครงสร้างเงินทุนตาม ทฤษฎีลำดับขั้นการระดมทุน (Pecking Order Theory) เพื่อสร้างมูลค่าสูงสุดให้แก่กิจการและผู้มีส่วนได้เสีย (Myers & Majluf, 1984)

ซึ่งจากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการบัญชีทางการเงินเป็นกระบวนการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินที่มีคุณภาพตามกรอบแนวคิดเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยทฤษฎีสำคัญ เช่น ทฤษฎีตัวแทนเพื่อจัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หลักความคงค้างและการจับคู่รายได้กับค่าใช้จ่ายเพื่อสะท้อนฐานะการเงินที่แท้จริง และทฤษฎีลำดับขั้น

การระดมทุนเพื่อกำหนดโครงสร้างเงินทุนที่เหมาะสม อันนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าสูงสุดให้แก่กิจการและผู้มีส่วนได้เสีย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับบัญชีทางการเงิน

ทฤษฎีบัญชีทางการเงินคือกรอบแนวคิดเชิงตรรกะที่ใช้ในการอธิบายและกำหนดแนวปฏิบัติในการรายงานข้อมูลสารสนเทศทางการเงิน โดยมีหัวใจหลักอยู่ที่ ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ซึ่งมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำของข้อมูล (Information Asymmetry) และควบคุมความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างผู้บริหารและเจ้าของผ่านการรายงานทางการเงินที่โปร่งใส (Jensen & Meckling, 1976) ประยุกต์ร่วมกับ ทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Usefulness Theory) ที่กำหนดให้ข้อมูลบัญชีต้องมีคุณลักษณะเชิงคุณภาพด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมตามกรอบแนวคิดรายงานทางการเงินสากล (IASB, 2018) ภายใต้การบันทึกตาม เกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) เพื่อสะท้อนเนื้อหาทางเศรษฐกิจที่แท้จริงมากกว่ากระแสเงินสด และยังรวมถึงการพิจารณาพฤติกรรมการเลือกนโยบายบัญชีของผู้บริหารตาม ทฤษฎีเชิงบวกทางบัญชี (Positive Accounting Theory) เพื่อพยากรณ์ผลกระทบของการจัดทำรายงานต่อสัญญาและต้นทุนทางการเงินขององค์กร (Watts & Zimmerman, 1986)

ซึ่งจากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า บัญชีทางการเงินคือระบบการจัดทำสารสนเทศเชิงปริมาณที่อาศัย ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ในการลดความเหลื่อมล้ำของข้อมูลระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น ผ่านการรายงานผลการดำเนินงานตาม เกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) และคุณภาพข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision Usefulness) ตามกรอบแนวคิดการรายงานทางการเงินสากล เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ทางเศรษฐกิจที่เที่ยงธรรมและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูลภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางของ ทฤษฎีเชิงบวกทางบัญชี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับหลักการบริหารบัญชีทางการเงินของวัด

การบริหารบัญชีทางการเงินของวัดคือกระบวนการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) เพื่อสร้างความโปร่งใสและภาระรับผิดชอบต่อผู้บริจาค (Jensen & Meckling, 1976) ผ่านระบบ บัญชีเงินกองทุน (Fund Accounting) ที่แยกแยะเงินตามวัตถุประสงค์เฉพาะของศาสนสถานกับการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision Usefulness) และการกำกับดูแลที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อรักษาสัมดุลระหว่างศาสนบัญญัติและกฎหมายการรายงานทางการเงินของหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไร (Anthony & Young, 2003)

โครงสร้างการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด

โครงสร้างการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดคือระบบการบริหารงานนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาส เป็นผู้รับผิดชอบหลักภายใต้การสนับสนุนของ ไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัด เพื่อจัดระเบียบที่ดินและทรัพย์สินให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย โดยมีการจัดทำบัญชีแยกประเภทกองทุนเพื่อภาระรับผิดชอบต่อสาธุชนและรัฐตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการรับจ่ายและรักษาเงินของวัด พ.ศ. 2563 (มหาเถรสมาคม, 2563)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่จะใช้ศาสตร์และศิลป์ ใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงานคณะสงฆ์ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย โดยการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด

อธิบายองค์ประกอบของภาพโครงสร้าง

1. ระดับผู้นำสูงสุด (Top Management) : เจ้าอาวาส (Chief Abbot): (ภาพพระสงฆ์อาวุโส นั่งบนธรรมมาสน์ ถือนิธยาประทับและกุญแจ)

บทบาท : นิติบุคคล ผู้แทนวัดตามกฎหมาย มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดในการบริหารจัดการและศาสนสมบัติ

2. ระดับผู้ช่วยผู้บริหาร (Executive Assistants) : รองเจ้าอาวาส / ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (Deputy/Assistant Abbot): (ภาพพระสงฆ์วัยกลางคน ถือนิธยาบันทึกลงและแท็บเล็ต)

บทบาท : รับมอบอำนาจจากเจ้าอาวาส ดูแลงานเฉพาะด้าน เช่น งานปกครอง, งานการศึกษา, งานสาธารณูปการ

3. ระดับปฏิบัติการและตรวจสอบ (Operational & Oversight) : ไวยาวัจกร (Lay Assistant) : (ภาพชายคฤหัสถ์ ใส่ชุดสุภาพ ถือนิธยาเอกสารและเครื่องคิดเลข)

บทบาท : คฤหัสถ์ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดูแลการรับ-จ่ายเงิน บันทึกบัญชี และรักษาทรัพย์สินแทนพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

คณะกรรมการวัด (Temple Committee) : (ภาพกลุ่มคนหลากหลายวัย ทั้งชายและหญิง ผู้นำชุมชน ยืนหรือกันข้างโมเดลจำลองวัด)

บทบาท : ร่วมวางแผน ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ และให้ความเห็นชอบในโครงการสำคัญของวัด

4. ระดับชุมชนสงฆ์ (Monastic Community) : พระภิกษุสงฆ์ (Monks): (ภาพกลุ่มพระสงฆ์ยืนเรียงแถว ถือนิธยาและหนังสือสวดมนต์)

บทบาท : ปฏิบัติศาสนกิจ ศึกษาพระธรรมวินัย และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของวัด

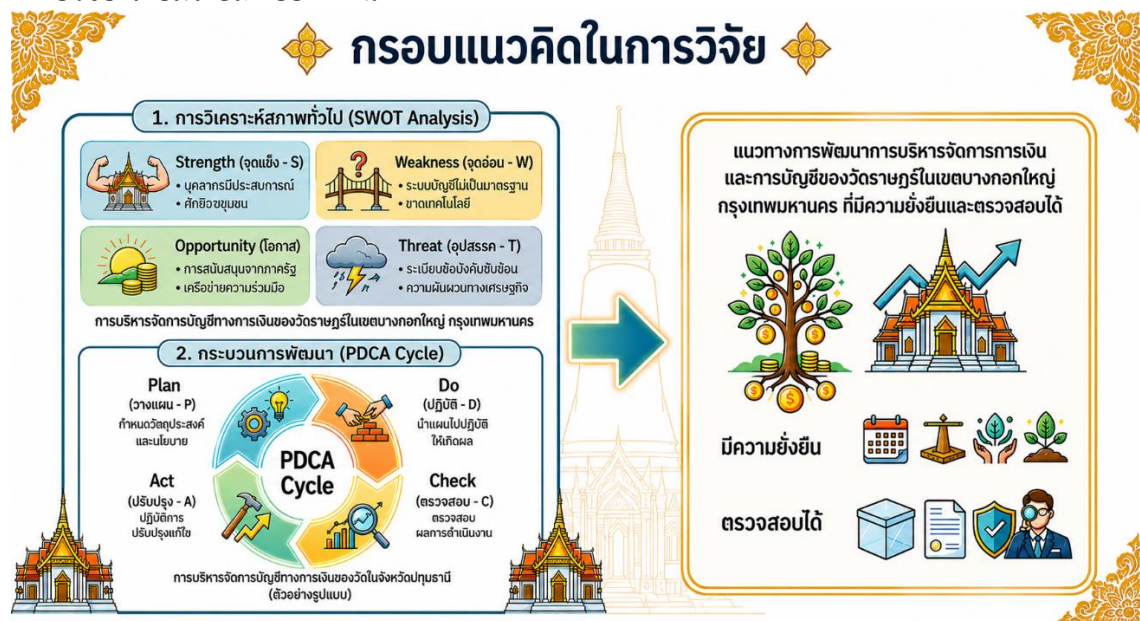
สรุปโครงสร้างการบริหารงานวัด คือ ระบบการทำงานนิติบุคคลที่มี เจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบหลักภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าคณะปกครอง โดยมี ไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัด

เป็นผู้ดำเนินงานด้านบัญชีและการเงินตามหลักการแยกหน้าที่ (Segregation of Duties) เพื่อจัดระเบียบศาสนสมบัติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย ผ่านระบบการรายงานแยกประเภทกองทุน (Fund Accounting) เพื่อสร้างภาระรับผิดชอบต่อรัฐและชุมชนตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) และ ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด พ.ศ. 2563

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด การวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเฉพาะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งศึกษาค้นหาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลว่าต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัด มีความรู้พื้นฐานด้านการจัดทำบัญชี และสามารถประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ประกอบด้วยพระภิกษุ สามเณร และไวยาวัจกรของวัด จำนวน 15 รูป/คน ทั้งนี้ แม้ไวยาวัจกรจะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีโดยตรง แต่การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาทั้งในระดับนโยบาย การกำกับดูแล และการปฏิบัติงานจริงภายในวัด จึงจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุและสามเณร

ซึ่งมีบทบาทในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการเงินของวัดร่วมด้วย เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน และสอดคล้องกับบริบทการบริหารจัดการของวัดในพื้นที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อใช้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบัญชี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และแนวคำถามการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.91 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ พร้อมนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกตามประเด็นที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน โดยได้รับอนุญาตให้ใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยสังเกตกระบวนการจัดทำบัญชี การจัดเก็บเอกสารทางการเงิน และขั้นตอนการบริหารจัดการด้านการเงินของวัด เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานจริงโดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว อันจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนบริบทการดำเนินงานจริงของวัดในพื้นที่ศึกษา อีกทั้ง ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับพระภิกษุ สามเณร และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเงินของวัด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวัด ตลอดจนร่วมกันวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบบัญชีที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมถูกต้อง และสอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานจริงของวัดในพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ ก่อนนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อทำการตีความและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล อันนำไปสู่การสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ พบว่า 1) ด้านจุดแข็ง ได้แก่ วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการบัญชี วัด แต่งตั้งไวยาวัจกร เป็นผู้ช่วยรับผิดชอบ วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2) ด้านจุดอ่อน ได้แก่ ผู้บริหารคณะสงฆ์ขาดความเข้าใจในหลักการของโครงสร้าง และการบริหารจัดการระบบบัญชีที่ถูกต้อง 3) ด้านโอกาส ได้แก่ มีกฎหมาย กฎกระทรวง ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ พัฒนาศักยภาพ ให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ การบริหารการเงิน ให้แก่วัดอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมสำเร็จรูป และ 4) ด้านอุปสรรค ได้แก่ มีรูปแบบบัญชีทางการเงิน ค่อนข้างมีรายละเอียดที่เป็นนัยสำคัญหลายมิติ กฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ยังไม่ เพียงพอในทุกมิติ ระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ที่เปลี่ยนไปรวมถึงสถานการณ์โรคระบาดในปัจจุบันที่เป็นปัจจัยสำคัญ 2. การพัฒนาการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดพบว่า 1) ด้านสมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรายวัน ได้แก่ เจ้าอาวาสต้องแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัด ประโยชน์ของวัด มอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ให้จัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัดบัญชีรับจ่าย ประจำเดือนตามแบบ (สบว.5) เมื่อทุกสิ้นเดือนให้รวบรวมยอดรับจ่าย หักยอดคงเหลือและยอด ยกไปเดือนต่อไป จะต้องทำรายการรับและจ่ายทุกรายการไปลงบัญชีในบัญชีแยกประเภทเพื่อ ประโยชน์ในการจัดทำรายงานบัญชีรับจ่ายในทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ส่วนเงินการกุศล ให้เก็บรักษาตามความประสงค์ของผู้บริจาค ถ้าผู้บริจาคมิได้แจ้งความประสงค์ไว้ ให้อนุโลมตามการ เก็บรักษาเงินผลประโยชน์ของวัด เมื่อจัดทำบัญชีโดยสมุดบัญชีเงินสด บัญชีแยกประเภทให้เป็น ปัจจุบันแล้วให้วัดเก็บรักษาไว้ที่วัด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ควรตรวจทุกเดือนไม่ควรทิ้งระยะเวลานานเกินไป และเก็บรักษาบัญชีไว้เป็นหลักฐานต่อไป เป็นต้น 2) ด้านสมุดบัญชีงบปีมี ประเด็นสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสต้องตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด มอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษรให้จัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด บัญชีงบปีตามแบบ (สบว.6) ตัดยอดวันที่ 31 ธันวาคม แยกรายรับ รายจ่าย ทั้งปีออกเป็นประเภท เมื่อหักแล้วคงเหลือเงินเท่าใด เมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และถูกต้อง และนำเสนอรายงานต่อเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ตามลำดับจนถึงสำนักงาน พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเก็บรักษาบัญชีไว้เป็นหลักฐาน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้จัดทำบัญชีส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีตามหลักวิชาการ โดยในวัดอุประสงค์ข้อที่ 1 เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัด พบว่ามีจุดแข็ง ได้แก่ การที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย มีความร่วมมือจากคณะสงฆ์ รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสถาบันการศึกษาด้านบัญชีในพื้นที่ ขณะเดียวกันยังมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชี ระบบการจัดการเอกสารทางการเงินที่ล้าสมัย การพึ่งพารายได้จากเงินบริจาคที่ไม่แน่นอน และการไม่แยกบัญชีตามวัตถุประสงค์ของเงินบริจาคอย่างชัดเจน ส่วนด้านโอกาส ได้แก่ การพัฒนาระบบการเงินดิจิทัล การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ความร่วมมือกับภาคการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรด้านการบริหารจัดการวัด ขณะที่อุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อความโปร่งใสของวัด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำบุญ การลดลงของจำนวนพระสงฆ์ และภาวะเศรษฐกิจถดถอย ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัดในภาพรวม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัดในกรุงเทพมหานครดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การได้มาซึ่งทรัพย์สินเพื่อเป็นศาสนสมบัติของวัด การจัดสรรที่ดินเพื่อประโยชน์ของวัด การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ และการเก็บรักษาเงินของวัดผ่านระบบเอกสารรับ-จ่ายที่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้จัดทำบัญชีของวัดออกแบบ “ระบบบัญชีอย่างง่ายสำหรับวัด” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำบัญชีและควบคุมทรัพย์สินของวัดให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยระบบดังกล่าวถูกพัฒนาในรูปแบบเอกสารและไฟล์ Microsoft Excel ที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และเหมาะสมกับบริบทของวัดที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและความรู้ทางบัญชี ระบบบัญชีอย่างง่ายที่พัฒนาขึ้น

ประกอบด้วยสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายวันสำหรับบันทึกรายการทางการเงินประจำวัน บัญชีแยกประเภทเพื่อจำแนกรายการตามหมวดหมู่ ทะเบียนคุมทรัพย์สินสำหรับบันทึกข้อมูลครุภัณฑ์และทรัพย์สินของวัด แบบสรุปรายงานรายเดือน และงบแสดงรายรับ-รายจ่ายประจำปี ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวมุ่งเน้นให้สามารถบันทึกข้อมูลได้อย่างเป็นปัจจุบัน ตรวจสอบย้อนหลังได้ง่าย ลดความซ้ำซ้อนของเอกสาร และช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดให้มีความถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีลักษณะที่หลากหลายและยังขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน โดยส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการบันทึกบัญชีแบบดั้งเดิม เช่น การบันทึกด้วยมือ และไม่มีโครงสร้างการจัดทำบัญชีที่เป็นมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะวัดส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนานวัตกรรมระบบบัญชีที่เหมาะสม รวมถึงขาดการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบใหม่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลทางการเงินไม่ครบถ้วนและยากต่อการตรวจสอบ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Jimenez & Sanz-Valle (2011) ที่กล่าวถึงนวัตกรรมว่าเป็นการนำสิ่งที่มีอยู่มาพัฒนาในรูปแบบใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (Jimenez & Sanz-Valle, 2011) และสอดคล้องกับพระปลัดบรรจง วิสารโท (บุญเพ็ง) (2566) ที่พบว่าการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดในจังหวัดปทุมธานี ใช้วงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับกฎกระทรวงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระปลัดบรรจง วิสารโท (บุญเพ็ง), 2566) ทั้งนี้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีวัด เช่น พระภิกษุและสามเณร ส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังไม่ได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสม ทำให้การดำเนินงานด้านบัญชีไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะบทบาทหน้าที่ด้านบัญชีไม่ได้ถูกกำหนดอย่างชัดเจน และขาดการสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ตระหนักถึงความสำคัญของระบบบัญชี สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ พระประจักษ์ มหาปณฺโญ (เมฆหมอก), ประเสริฐ อิลาว และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (2561) ที่ระบุว่าเจ้าอาวาสหรือผู้รับผิดชอบยังขาดความรู้ด้านบัญชี (พระประจักษ์ มหาปณฺโญ (เมฆหมอก) และคณะ, 2561) รวมถึงสอดคล้องกับพระครูสุภัทกิจจานุการ, ปรัชญา บุตรสะอาด และวรพจน์ ก้องเสนาะ (2567) ที่พบว่า มีระบบบัญชีทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และเอื้อต่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรทางศาสนาและสังคมโดยรวม (พระครูสุภัทกิจจานุการ, ปรัชญา บุตรสะอาด และวรพจน์ ก้องเสนาะ, 2567) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทของเขตบางกอกใหญ่ พบว่า ปัญหาดังกล่าวยังคงฝังรากลึก แม้ปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีและโปรแกรมสำเร็จรูปด้านบัญชีที่สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัดส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นวัดดั้งเดิมที่มีรูปแบบการบริหารงานยึดโยงกับวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติแบบเดิม จึงยังคงให้ความสำคัญกับการบันทึกข้อมูลด้วยเอกสารมากกว่าระบบดิจิทัล ประกอบกับบุคลากรของวัดส่วนใหญ่ไม่ได้มีพื้นฐานด้านบัญชีหรือเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง อีกทั้งวัดยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และบุคลากรสนับสนุนในการพัฒนาระบบบัญชีสมัยใหม่ นอกจากนี้ ความกังวลเกี่ยวกับความยุ่งยากในการใช้งานเทคโนโลยี การขาดการอบรมอย่างต่อเนื่อง และการไม่มีหน่วยงานกลาง

ที่กำหนดรูปแบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดอย่างชัดเจน ล้วนส่งผลให้การปรับเปลี่ยนระบบบัญชีของวัดเกิดขึ้นได้ค่อนข้างช้า จึงสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการบริหารจัดการบัญชีของวัดไม่ได้เกิดจากข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรม โครงสร้างการบริหาร และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภายในวัดร่วมด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนานวัตกรรมระบบบัญชีของวัดยังอยู่ในระดับจำกัด โดยยังไม่มีมีการนำเทคโนโลยีหรือระบบบัญชีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลทางการเงินอย่างแพร่หลาย และขาดการสื่อสารภายในองค์กรเกี่ยวกับระบบบัญชี ทั้งนี้เพราะวัดยังขาดทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร ความรู้ และเทคโนโลยี รวมถึงไม่มีแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การจัดทำบัญชียังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านความโปร่งใสและตรวจสอบได้ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของทิพวรรณ รัตนพรหม (2569) ที่กล่าวถึงการจัดการระบบบัญชี ความร่วมมือในการขับเคลื่อนการเติบโต และความได้เปรียบทางการแข่งขันในยุคดิจิทัล มีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบบัญชีดิจิทัลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคใต้ของประเทศไทย โดยแนวทางการพัฒนาเน้นการจัดวางระบบบัญชีตามมาตรฐานสากล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบคลาวด์ การเชื่อมโยงข้อมูลแบบเรียลไทม์ และการจัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัย เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะระบบบัญชีดิจิทัลอย่างยั่งยืน (ทิพวรรณ รัตนพรหม, 2569) รวมถึงพระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ (2561) ที่พบว่า การบริหารการเงินวัดมักอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลจำกัด และยังขาดระบบที่ชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากภาพ อธิบายได้ว่าการพัฒนารูปแบบการบัญชีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ควรสำรวจจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน จัดตั้งคณะกรรมการบริหาร กำหนดนโยบายชัดเจน ประเมินมูลค่าทรัพย์สิน พัฒนาสัญญาเช่ามาตรฐาน สร้างระบบคัดเลือกผู้เช่าที่โปร่งใส จัดทำระบบบัญชีรายรับ ติดตามการชำระค่าเช่า ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ และวางแผน การใช้รายได้ ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ต้องจำแนกประเภทที่ดิน สำรวจจัดทำทะเบียน ขออนุญาตตามกฎหมาย จัดตั้งคณะกรรมการ กำหนดนโยบาย ประเมินมูลค่า จัดทำสัญญาเช่า สร้างระบบคัดเลือกผู้เช่า พัฒนาระบบบัญชีการเงิน ติดตามการชำระ และตรวจสอบ การใช้ประโยชน์ การพัฒนาทั้งหมดนี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โปร่งใส คำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของวัด และชุมชน ภายใต้กรอบกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อสร้างรายได้ มั่นคงสำหรับทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ช่วยให้วัดบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและสังคม

สรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดราษฎร์ในเขตบางกอกใหญ่ มีทั้งจุดแข็งด้านโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและสถานะทางกฎหมาย จุดอ่อนด้านความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำบัญชีและระบบเอกสารที่ล้าสมัย โอกาสจากการสนับสนุนของภาครัฐ เทคโนโลยี และสถาบันการศึกษา รวมถึงอุปสรรคจากข้อจำกัดของกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และความเชื่อมั่นของประชาชน โดยแนวทางพัฒนาคือการจัดทำบัญชีรายวันและงบปีอย่างเป็นระบบตามแบบที่กำหนด การมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน การตรวจสอบและจัดเก็บเอกสารอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ถูกต้อง และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทางการเงินของวัดอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแนวทางและพัฒนาระบบบัญชีวัดที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกนโยบายเพื่อยกระดับการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) วัดและผู้บริหารวัด (เจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัด) สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงระบบการจัดทำบัญชีและการบริหารการเงินของวัด โดยนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบและบริหารทรัพยากร

3) สถาบันการศึกษาและนักวิจัย สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดในการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมระบบบัญชีวัด การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรศาสนา และการเชื่อมโยงบทบาทของวัดกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเฉพาะวัดราชวรในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ศึกษาและจำนวนผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังวัดในพื้นที่อื่น หรือดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสำรวจระดับการยอมรับและประสิทธิภาพของรูปแบบระบบบัญชีที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มวัดทั่วประเทศ อันจะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบทและสรุปผลในภาพรวมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2) การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาสภาพปัญหาและการออกแบบรูปแบบระบบบัญชีอย่างง่ายสำหรับวัด แต่ยังไม่ได้มีการนำระบบดังกล่าวไปทดลองใช้จริงในระยะยาว ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยนำรูปแบบระบบบัญชีที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงในวัด เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ ปัญหา อุปสรรค และความเหมาะสมในการใช้งานจริง รวมทั้งปรับปรุงรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทของวัดแต่ละประเภทมากยิ่งขึ้น

3) การวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้ศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรม วัฒนธรรมองค์กร และทัศนคติของพระภิกษุ สามเณร และชุมชนที่มีต่อการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการบัญชีและการเงินของวัด ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยเชิงพฤติกรรมและสังคมที่ส่งผลต่อการยอมรับระบบบัญชีดิจิทัล เช่น ระบบ e-Donation การบริจาคผ่าน QR Code หรือระบบบัญชีออนไลน์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนการปรับเปลี่ยนระบบบริหารการเงินของวัดให้สอดคล้องกับบริบทสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้วิเคราะห์ต้นทุน ความคุ้มค่า และความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีของวัดในการนำระบบบัญชีดิจิทัลมาใช้ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาระบบบัญชีดิจิทัลสำหรับวัด ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี สิงหกุล และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมมาภิบาล: ศึกษากรณีวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(5), 1664–1679. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/240803>
- ณนัท ทัดตินาพานิช. (2568, 10 มิถุนายน). *การควบคุมภายในทางด้านบัญชี และการเงิน*. <https://www.dobunchee.blogspot.com>
- ทวีศักดิ์ จันทร์สุข. (2561). บทบาทของชุมชนในการร่วมจัดการทรัพย์สินของวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*, 7(1), 367-377. <https://www.dpu.ac.th/grad/admin/upload/content/files/%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%207%20%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%201/7-37.pdf>

- ทิพวรรณ รัตนพรหม. (2569). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีดิจิทัลเพื่อรองรับการขับเคลื่อนการเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตจังหวัดพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 18(1), 136-155. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/download/281108/188387>
- พระครูสุภัททิยกิจจานุการ, ปรีชา บุตระสะอาด และวรพจน์ ก้องเสนาะ. (2567). การบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดโดยหลักธรรมาภิบาล. *วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์*, 2(1), 44-54. <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/JSBR/article/view/553>
- พระประจักษ์ มหาปณฺโณ (เมฆหมอก). (2561). การจัดทำบัญชีเพื่อการจัดการศาสนสมบัติของวัด ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2-2), 256-266. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/245774>
- พระปลัดบรรจง วิสารโท (บุญเพ็ง). (2566). การพัฒนาการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(2), R23-R35. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir/article/view/260556>
- พระสุธีวีรบัณฑิต (ไขว้ ทสฺสนีโย) และคณะ. (2561). การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล ทิศทางการบริหารเงินวัด ทรัพย์สินพระศาสนาในช่วงกระแสเปลี่ยนผ่าน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2-2), 505-518. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/245755>
- มหาเถรสมาคม. (2563). *ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการรับจ่ายและรักษาเงินของวัด พ.ศ. 2563*. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Anthony, R. N., & Young, D. W. (2003). *Management control in nonprofit organizations* (7th ed.). McGrawHill/Irwin.
- International Accounting Standards Board. (2018). *Conceptual framework for financial reporting*. IFRS Foundation.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2011). Innovation, organizational learning, and performance. *Journal of Business Research*, 64(4), 408-417. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2010.09.010>
- Myers, S. C., & Majluf, N. S. (1984). Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have. *Journal of Financial Economics*, 13(2), 187-221. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(84\)90023-0](https://doi.org/10.1016/0304-405X(84)90023-0)
- Rostow, W. W. (1960). *The stages of economic growth: A non-communist manifesto*. Cambridge University Press.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.